

24.9.2008

Dnro 1094/4/07

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Riitta Länsisyrjä

VELALLISEN KUULEMINEN ULOSOTOSSA

1

KANTELU

Kantelija arvostelee Helsingin ulosottoviraston avustavan ulosottomiehen (nykyisin kihlakunnanulosottomies) menettelyä hänen eläkkeensä ulosmittauksessa. Kantelija kertoi, ettei hänen ollut otettu yhteyttä ennen ulosmittausta. Pyynnöstä huolimatta avustava ulosottomies ei ollut vastannut hänen kirjeeseensä eikä lähettänyt perimiskuitteja. Kantelija totesi, että oli muistamansa mukaan suorittanut saatavan velkojalle vuonna 2000.

- - -

3

RATKAISU

3.1

Velallisen kuuleminen

Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon perustuslain 21 §:ssä turvattuihin ta-keisiin kuuluu oleellisesti oikeus tulla kuulluksi. Ulosottomenettelyssäkin kuulemisperiaatteella on tärkeä merkitys velalliselle. Normaalisti velalliselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi myös ulosottovaiheessa eikä pelkästään täytäntöönpanoperusteen vahvistamisvaiheessa. Tällöin tällä on mahdollisuus vaikuttaa esimerkiksi siihen, mihin omaisuuteen ulosmittaus kohdistetaan. Ulosottomenettelyssä kuulemisperiaatetta on ja on perinteisesti toteutettu erityisesti velallisen osalta ensisijaisesti tälle annetta villa ilmoituksilla.

Ulosottolain 1.3.2004 voimaan tulleessa uudistetussa ulosottomenettelyssä tärkein ilmoitus on vastaajalle annettava vireilletuloilmoitus. Ulosottolain 3 luvun 33 §:n mukaan vastaajalle on viipymättä annettava vireilletuloilmoitus, kun hakemus on saapunut vastaavalle ulosottomiehelle. Ilmoitusta ei kuitenkaan tarvitse antaa, jos vastaajan olinpaikkaa ei ole saatu selville tai on aihetta olettaa, että ilmoitus tuntuvasti vaikeuttaa täytäntöönpanoa. Vireilletuloilmoitukseen merkitään muun muassa yhteydenottokehoitus, jossa vastaajalle varataan tilaisuus tulla kuulluksi. Vireilletuloilmoitukseen merkitään myös maksukehoitus.

Tuolloin voimassa olleen ulosottolain 3 luvun 34 §:n mukaan ulosmittausta ei saanut toimittaa antamatta velalliselle ennakoilmoitusta. Ilmoitusta ei tarvinnut antaa, jos vireilletuloilmoitus oli annettu eikä kysymys ollut toistuvaistulon ulosmittauksesta tai jos velallinen oli ulosmittaus-toimituksessa läsnä. Ilmoitusta ei myöskään tarvinnut antaa, jos velallisen olinpaikkaa ei ollut saatu selville tai oli aihetta olettaa, että ilmoitus tuntuvasti vaikeuttaa täytäntöönpanoa. Ennakoilmoituksessa velallinen oli samalla kutsuttava toimitukseen paitsi, jos toimitus pidettiin ulosottomiehen virkahuoneessa tai toimituksen aikaa tai paikkaa ei voitu ennakolta määrätä. En-

nakkoilmoituksen antamisen tärkeänä perusteena on se, että velallinen voi esimerkiksi antaa toistuvaistulon ulosmittauksessa ulosmittauksen määrään vaikuttavat tiedot esimerkiksi huollettavistaan.

Lain 3 luvun 48 §:n 2 momentissa säädettiin velallisen olinpaikan selvittämistä koskevista vähimmäistoimista. Lainkohdan mukaan omaisuuden etsimistä ja vastaajan olinpaikan selvittämistä koskevista vähimmäistoimista säädettiin valtioneuvoston asetuksella.

Ulosottomenettelystä annetun valtioneuvoston asetuksen 5 §:n mukaan ulosottohakemuksen saavuttua paikalliselle ulosottoviranomaiselle selvitetään ulosottorekisterissä olevat vastaajaa koskevat tiedot. Jos ulosottorekisterissä ei ole vastaajaa koskevia tietoja tai ne eivät ole ajan tasalla, ulosoton tietojärjestelmässä olevan teknisen käyttöyhteyden avulla selvitetään väestötietojärjestelmään sekä veroviranomaisten, työvoimaviranomaisten, Kansaneläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen tietojärjestelmiin merkityt vastaajan olinpaikkaa ja omaisuutta koskevat tiedot.

Avustavan ulosottomiehen selvityksen mukaan nyt kysymyksessä oleva saatava tuli perintään 29.8.2006. Saatavasta ei lähtenyt maksukehotusta, koska velallisen osoite ei ollut "ulosottokannassa aktiivisena". Väestötietojärjestelmästä tarkistaessaan avustava ulosottomies ei kertonut mukaansa muuttanut tilannetta, koska osoite oli rekisterissä ollut sama vuodesta 1985. Näin ollen hän oli olettanut sen olevan jo vanhaa tietoa. Hän oli suorittanut ulosmittauksen eläkkeestä 3.1.2007. Ulosmittaus peruttiin saatavan tultua täysin maksetuksi 6.3.2007. Ylikerätyelmä palautettiin velalliselle 7.3.2007. Ulosottojärjestelmään velallisen osoite korjattiin tämän otettua kirjallisesti ja puhelimitse yhteyttä ulosottovirastoon 6.3.2007. Asiakirjoista ei ilmene, että ulosmittauksesta olisi myöskään lähetetty velalliselle ennakoilmoitusta.

Katson, että avustavan ulosottomiehen esittämä peruste velallisen kuulematta jättämiselle ennen ulosmittausta on ollut virheellinen ja riittämätön.

Erään toisen kantelun tutkimisen yhteydessä Oikeushallinnon tietotekniikkakeskuksesta saadun selvityksen mukaan ulosoton ULJAS-tietojärjestelmä lähetti väestötietojärjestelmään (VTJ) automaattisesti ns. perustietokyselyn velallisen henkilö- ja osoitetiedoista silloin, kun velallinen oli kokonaan uusi tietojärjestelmässä tai aiemmin rekisteröidyllä velallisella ei ole ollut ulosotossa vireillä asioita kolmeen kuukauteen. Saadun selvityksen mukaan tässä olisi kysymys edellä tarkoitettusta uudesta velallisesta, joten avustava ulosottomies on voinut olettaa, että väestötietojärjestelmästä olisi automaattisesti päivittynyt ULJAS-tietojärjestelmään voimassa oleva osoite. Tämä on kuitenkin edellyttänyt, että tietojärjestelmässä on ollut velallisen henkilötunnus, jotta automaattinen perustietokysely on voinut välittyä. Asiassa ei ole ollut saatavissa tarkempaa selvitystä siitä, missä vaiheessa velallisen henkilötieto on lisätty ULJAS-tietojärjestelmään.

Tästä huolimatta, jos avustava ulosottomies oli epäillyt väestötietojärjestelmän mukaista tietoa, hänen olisi tullut ulosottomenettelystä annetun asetuksen edellä kerrotun säännöksen nojalla tarkistaa osoitteen voimassaolo esimerkiksi verotustiedoista. Pelkästään merkinnän tekemisestä kulunut aika tai siitä tehty päätelmä ULJAS-järjestelmän automaattisesta päivittämisestä ei oikeuta keskeisen asianmukaisen ulosottomenettelyn periaatteen sivuuttamista, kun mitään estettä maksukehotuksen tai ennakoilmoituksen lähettämiseksi kyseiseen osoitteeseen ja osoitteen paikkansa pitävyden varmistamiselle ei ollut.

Tuolloin voimassa olleen ulosottolain 1 luvun 19 §:n mukaan ulosottomiehen tulee toimia virkatehtävissään asianmukaisesti ja puolueettomasti. Täytäntöönpanotehtävät tulee suorittaa

joutuisasti, tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti aiheuttamatta vastaajalle tai sivulliselle suurempaa haittaa kuin täytöntöönpanon tarkoitus vaatii. Ulosottomiehen tulee edistää vastaajan omatoimisuutta ja asianosaisten välistä sovinnollisuutta ulosottoasiassa sopivalla tavalla. Avustavan ulosottomiehen menettely ei ole edistänyt asianosaisten sovinnollisuutta lainkohdassa tarkoitettulla tavalla. Pajusen menettely on ollut tuolloin voimassa olleen ulosottolain 1 luvun 19 §:n asianmukaisuusvaatimuksen ja kuulemista koskevien edellä mainittujen säännösten vastaista.

3.2

Kirjeeseen vastaaminen ja perimiskuittien toimittaminen

Kantelija oli lähettänyt avustavalle ulosottomiehelle tiedustelun ulosmittauksesta ja ulosmittauksesta kertyneiden varojen tilittämisestä velkojille 7.3.2007. Kihlakunnanvoudin selvityksen mukaan hän oli ollut puhelinyhteydessä kantelijaan samana päivänä kirjeessä mainittujen seikkojen johdosta. Keskustelu oli tuolloin käyty lähinnä kirjeessä esitettyjen ulosmittauksen laillisuutta koskevien kysymysten pohjalta ulosotoperusteesta ja sen nojalla tehtävästä ulosotohakemuksesta lähtien. Kihlakunnanvoudi kertoo myös pahoitelleensa kantelijalle sitä, että tämä ei ollut saanut ulosoton ilmoituksia kotiosoitteeseensa. Hän totesi, että hän ei ollut vastannut kirjallisesti, koska kantelija oli puhelinkeskustelun päätteeksi ilmoittanut kantelevansa asiasta laillisuusvalvojalle eikä kantelija ollut vaatinut kirjallista vastausta.

Tuolloin voimassa olleen ulosottolain 1 luvun 20 §:ssä säädetään ulosottomiehen neuvontavelvollisuudesta. Hallintomenettelyssä, josta ulosotossa ei kuitenkaan ole kysymys, on lähdetty siitä, että kirjallisiin tiedusteluihin vastataan yleensä kirjallisesti. Katson kuitenkin, että kihlakunnanvoudin vastauksessaan esittämien seikkojen vuoksi näissä oloissa suullinen vastaus on ollut ulosottolain 1 luvun 20 §:n säännöksen valossa riittävä.

Avustavan ulosottomiehen mukaan valtion perimiskuittien kaksoiskappaleet lähetettiin erikseen kantelijalle 2.4.2007. Valtion perimiskuitit tulostuivat tietojärjestelmästä automaattisesti sen jälkeen, kun ulosmittauksesta kertyneet varat oli kohdennettu saatavalle. Sen lisäksi oli selvityksen mukaan kantelijalle lähetetty perimiskuittien kaksoiskappaleet.

Näin ollen tässä kohdassa tarkoitettussa asiassa minulla ei ole aihetta toimenpiteisiin.

4

TOIMENPITEET

Saatan vastaisen varalle kihlakunnanulosottomiehen tietoon edellä kohdassa 3.1 selostetun käsitykseni hänen ulosoton asianmukaisuusvaatimuksen ja velallisen kuulemista koskevien säännösten vastaisesta menettelystä. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen päätöksestäni.